

Föräldraskap genom adoption

**Handledning för föräldrautbildare
och samtalsledare**

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-7555-262-0
Artikelnummer 2014-12-39

Publicerad www.socialstyrelsen.se, december 2014

Förord

Denna handledning är en del av utbildningsmaterialet till föräldrautbildningen inför internationell adoption. Handledningen innehåller två delar, en för dig som ska leda den obligatoriska föräldrautbildningen och en för dig som är samtalsledare för det frivilliga förberedande samtal som kommunen kan erbjuda blivande adoptivföräldrar. Båda delarna utgår ifrån Socialstyrelsens föräldramaterial *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*.

De delar av föräldramaterialet och denna handledning som handlar om ett frivilligt förberedande samtal i utbildande syfte är nytt. Det har tillkommit i ett arbete med att uppdatera tidigare utbildningsmaterial under år 2014.

Carina Thåström Aronsson har varit projektledare för uppdateringen av materialet. Utredaren Gunilla Cederström med flera har deltagit i projektgruppen. Erfarenheter från adopterade, adoptivföräldrar, utbildare, kommuner och organisationer har varit ett viktigt underlag. Socialstyrelsen har fått värdefullt stöd av Elsa Nyberg, auktoriserad socionom och familjerättssekreterare samt personal från Stockholms stad. Arbetet har skett efter samråd med Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, MIA.

För Socialstyrelsen

AnneMarie Danon
avdelningschef

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Inledning.....	7
Den obligatoriska föräldrautbildningen	9
Utbildningens syfte	9
En förutsättning för medgivande	9
Utbildningens mål.....	9
Utbildarens kompetens	10
Utbildares och deltagares ansvar.....	11
Planering	12
Förslag till upplägg	14
Kapitel 1: Internationell adoption.....	17
Kapitel 2: Barns utveckling.....	18
Kapitel 3: Barnen.....	19
Kapitel 4: Att bilda familj	20
Kapitel 5: Att möta barnet.....	21
Kapitel 6: Den första tiden tillsammans	22
Kapitel 7: Att vara en adoptivfamilj.....	23
Stöd för reflektion och diskussion.....	24
Andra sätt att inspirera till samtal om adoption.....	27
Kapitel 8. Tankar och samtal efter barnbeskedet – ett frivilligt förberedande samtal i utbildande syfte.....	29
Syfte med ett förberedande samtal.....	29
Grunder för samtalet	29
När i tiden ska samtalet planeras?	30
I grupp eller individuellt?	30
Samtalsledarens uppgift	30
Samtalsledarens kompetens	31
Samtalsplan	31
Samtalets fem delar.....	32
Bilaga 1. Utbildningsintyg.....	35
Bilaga 2. Att fundera på vid utbildningens början.....	36
Bilaga 3. Utvärdering av utbildningstillfälle.....	37
Bilaga 4. Utvärdering av förberedande samtal i utbildande syfte.....	38

Inledning

Du som är utbildare i den obligatoriska föräldrautbildningen eller ledare för det frivilliga förberedande samtalet i utbildande syfte har en viktig och spännande uppgift. Du som är utbildare ska dels ge information och kunskap, dels stimulera utbildningsdeltagarna att se sina resurser och utvecklas inför ett eventuellt adoptivföräldraskap. Du som är samtalsledare ska hjälpa de blivande föräldrarna att förbereda sig inför det barn som de snart ska ta emot.

Det här handledningsmaterialet ger stöd både till föräldrautbildare och samtalsledare. I handledningen ingår

- förslag på upplägg för utbildningen utifrån Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen.
- mål för vad deltagarna ska ha fått kunskap om och reflekterat över under utbildningen, utifrån kapitel och utbildningstillfälle.
- beskrivningar av exempel på övningar som kan användas i utbildningen.

Målen kan guida dig som utbildare i vad som bör poängteras i utbildningen. De kan också tydliggöra viktiga aspekter av adoption för deltagarna.

Hur det förberedande samtalet kan gå till beskrivs på sidan 27 under rubriken *Kapitel 8 Tankar och samtal efter barnbeskedet – ett frivilligt förberedelsesamtal i utbildande syfte.*

Utgår ifrån föräldramaterialet

Handledarmaterialet bygger på och följer föräldramaterialet *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen.*

Föräldramaterialet är indelat i åtta kapitel, där de första sju ingår i den obligatoriska utbildningen och det åttonde är ett underlag för det frivilliga förberedande samtalet. Denna handledning har en liknande indelning: den första delen är stöd för utbildare i den obligatoriska föräldrautbildningen och den andra ger stöd till samtalsledare.

Föräldrautbildningsmaterialet *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen* kan laddas ner gratis eller beställas i tryckt form från Socialstyrelsens webbplats.

Broschyren *Så går det till att adoptera* kan laddas ner eller beställas från MIA:s webbplats.

Du som utbildare bör också ha läst *Adoption – handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner* i relevanta delar. Den kan laddas ner eller beställas från Socialstyrelsens webbplats.

Den obligatoriska föräldrautbildningen

Utbildningens syfte

I propositionen Internationella adoptionsfrågor (prop. 2003/04:131 s. 59) står det att syftet med föräldrautbildningen för blivande adoptivföräldrar är att de ska få kunskap och möjlighet att nå insikt om adoptivbarn och deras behov. Med insikt menas att den eller de som vill adoptera ska vara väl införstådda med adoptionens innebörd för dem själva och för barnet.

Utgångspunkten för utbildningen är att ge deltagarna så god förberedelse som möjligt och att därmed öka förutsättningarna för att eventuella problem som kan uppstå efter adoptionen kan hanteras på ett konstruktivt sätt.

Genom deltagande i den obligatoriska föräldrautbildningen får personer som funderar på att adoptera information, kunskap och möjlighet att reflektera kring adoption ur olika perspektiv, så att de är väl insatta inför sitt beslut om ansökan om adoption – eller att avstå.

En förutsättning för medgivande

Att ha genomgått den utbildning som anvisas från kommunen är en förutsättning för att få ett medgivande för internationell adoption. Den eller de som tidigare har adopterat ett barn internationellt får beviljas medgivande utan att ha deltagit i föräldrautbildning (6 kap. 12 § SoL). Det är medgivarutredarens uppgift att bedöma om den eller de som vill adoptera behöver delta i utbildning eller inte (prop. 2003/04:131 s. 87).

Utbildningen bör ligga före och bedrivs helt fristående från medgivarutredningen. Detta för att utredaren senare ska kunna bedöma om den sökande har den kunskap och insikt som behövs.

Utbildningens mål

Målet är att deltagarna efter genomgången föräldrautbildning har

- kunskaper om internationella adoptioner och hur det går till att adoptera internationellt
- kunskaper om adoptivbarns särskilda behov och hur anknytningen till föräldrar fungerar
- insikt i de särskilda krav som adoptivföräldraskapet ställer och kan göra en bedömning av sin egen förmåga och beredskap att kunna hantera dessa både på kort och på lång sikt

- en realistisk bild av vad adoptionsprocessen kan innebära inför sitt beslut om att gå vidare till medgivandeutredning
- medvetenhet om att olika myndigheter och adoptionsorganisationer i Sverige och ursprungslandet påverkar hur den sökande kan vara delaktig i adoptionsprocessen.

Utbildarens kompetens

Det är du som leder utbildningen som ska skapa förutsättningar för att de som deltar i föräldrautbildningar får relevant kunskap om adoption så att de når insikt om vad det kan innebära att adoptera ett barn och vad det kan innebära att bli adopterad. För det behöver du ha goda kunskaper om adoptionsfrågor och internationell adoption, men även om barn och barns utveckling. Det är viktigt att du läser och förhåller dig till relevant litteratur och att du tillägnar dig ny kunskap på adoptionsområdet.

Du behöver också ha erfarenhet av att leda grupper och kunna känna igen och hantera grupprocesser. Innan du håller din första utbildning själv är det bra om du har genomfört en utbildning tillsammans med en erfaren utbildare. Det är också en fördel om du har tillgång till extern professionell handledning.

Förhållningssätt

Som utbildare bör du förmedla ett barnperspektiv och ett barnrättsperspektiv så att deltagarna reflekterar utifrån dessa. Ditt förhållningssätt generellt i utbildningen bör vara engagerat och öppet. Du bör hålla dig neutral i diskussionerna och poängtera att det inte finns några riktiga eller felaktiga åsikter.

En adoption sker när det bedöms vara det bästa för ett barn. Det är barnets behov av att få ett tryggt hem att växa upp i som avgör, inte de vuxnas behov att få ta hand om ett barn.

Etiska och personliga överväganden

Internationell adoption väcker existentiella frågor som du som utbildare behöver ha funderat på för att kunna möta deltagarnas olika reaktioner och hantera dem professionellt i gruppen. Av samma anledning behöver du ha reflekterat över de etiska och personliga överväganden som blivande adoptivföräldrar ställs inför innan sitt beslut att ansöka om medgivande eller ej.

Kommunen ansvarar för att den utbildare de anvisar till har rätt kompetens

Kommunen bör förvissa sig om att den föräldrautbildning som anvisas leds av en utbildare som har:

- beteendevetenskaplig grundutbildning, t.ex. socionom-, psykolog-, lärar- eller förskollärarytbildning,
- ingående kunskaper på de olika områden som behandlas i det studie- och handledarmaterial för föräldrautbildning som Myndigheten för internationella adoptionsfrågor har utarbetat i samråd med Socialstyrelsen (föräldrautbildningsmaterialet),
- kunskaper om hur en utredning om medgivande att ta emot barn för adoption enligt 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (medgivandeutredning) går till,
- erfarenhet av att leda grupper och kan känna igen och hantera grupprocesser, och
- pedagogiska kunskaper.

Dessutom bör kommunen förvissa sig om att utbildaren:

- följer föräldrautbildningsmaterialet,
- kontinuerligt tar del av utvecklingen på de områden som föräldrautbildningsmaterialet omfattar,
- inte ingår i samma handledningsgrupp som den som gör medgivandeutredningen, och
- inte är delaktig i adoptionsförmedling.

Källa: Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2008:8) om socialnämndens handläggning av ärenden om adoption

Utbildares och deltagares ansvar

Utbildarens ansvar

Du som utbildare ansvarar för att deltagarna får förutsättningar att tillägna sig kunskapen i boken *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*. De ska få möjlighet att reflektera över de olika kapitlens innehåll enskilt och tillsammans. De ska även ha möjlighet att ta upp egna frågor till gemensam diskussion.

I ansvaret ingår att

- lägga upp kursen så att bokens alla kapitel kommer med
- ge överblick över kursens syfte, innehåll och mål, hålla tider
- välja övningar som passar målen och deltagarna
- skapa förutsättningar för ett gott samtalsklimat

- stödja alla deltagare att delta i samtalen och fördela ordet så att alla får prata och lyssna ungefär lika mycket
- anteckna närvaro och vilka delar deltagare missat vid eventuell frånvaro
- utfärda intyg som beskriver vilka delar av utbildningen som deltagaren närvarat vid och vilka delar som kan behöva kompletteras.

Deltagares ansvar

Deltagaren ansvarar för att ta till sig den kunskap som finns i boken *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen* genom att

- prioritera utbildningen och närvara under samtliga utbildningstillfällen
- ha läst igenom aktuella avsnitt i boken i förväg för att vara väl förberedd på vad som kommer att tas upp
- bidra till goda samtal med övriga deltagare genom att lyssna och ställa frågor som utvecklar gruppens gemensamma reflektioner kring adoption
- föra egna anteckningar, för att ha dem att gå tillbaka till senare.

Planering

Planering och genomförande behöver vara flexibelt

Det är viktigt att deltagarna kan tillägna sig föräldrautbildningsmaterialets alla delar och att alla får en lika god utbildning. Men varje grupp är unik och blandad avseende kön, sexuell läggning, etnicitet och ålder, liksom grupperna kan bestå av både par och ensamstående. Många funderar på att adoptera ett okänt barn medan en del har kommit för att de vill adoptera ett släktingbarn. Som utbildare behöver du vara flexibel vid både planering och genomförande av utbildningen.

En fördel om gruppen leds av två utbildare

Det är en fördel om grupperna leds av två utbildare. Att vara två som leder utbildningen kan möjliggöra att utbildarna kompletterar varandra och det kan skapa variation för deltagarna. Med två utbildare ökar också förutsättningarna för att alla i gruppen kommer till tals.

Bra om deltagarna har varit på informationssamtal

Det är en fördel om deltagarna redan innan utbildningen har varit på ett informationssamtal om adoption hos medgivandeutredaren. I det samtalet kan de få svar på de mest angelägna frågorna om processen. I ett sådant samtal kan de också få information om huruvida det finns uppenbara faktorer (exempelvis hög ålder eller hälsoproblem) som kan förhindra ett medgivande eller försämra möjligheterna att adoptera.

Det är bäst med en "lagom" stor grupp

Gruppens storlek har betydelse för samspelet. Ju större grupp desto mindre möjlighet för den enskilde deltagaren att kunna vara aktiv i samtalen och ställa frågor. En alltför liten grupp ger å andra sidan färre möjligheter till att olika aspekter och synvinklar kommer upp. Om gruppen har mellan åtta och tolv deltagare finns stora möjligheter för deltagarna att nå kunskap och insikter om adoption.

Tolk ställer krav på kommunikationen i gruppen

En del deltagare behöver tolk för att tillgodogöra sig utbildningen. Om en tolk deltar ställer det krav på utbildaren att anpassa kommunikationen så att det fungerar för gruppens alla deltagare och tolken.

Orsakerna till att personer funderar på att adoptera varierar. En del är ofrivilligt barnlösa, andra har barn men kan inte få fler. Vissa har valt adoption utan att först försöka få biologiska barn.

En del är pålästa och vet mycket om internationell adoption medan andra vill ha svar på de mest grundläggande frågorna innan de bestämmer sig för om adoption är deras väg att bilda familj.

Praktiska förberedelser

Tider för utbildning och mellan tillfällen

Utbildningen föreslås omfatta sju tillfällen à tre timmar (60 minuter), alternativt två internathelger eller fyra heldagar som totalt omfattar 21 timmar. Tiden mellan utbildningstillfällena behöver vara tillräckligt lång för att deltagarna ska hinna reflektera och göra sina hemuppgifter. Den bör dock inte vara så lång att de tappar kontakten med utbildningen och de andra deltagarna.

Lokal och utrustning

Vid val av lokal är det viktigt att tänka på att det behövs rum för både helgrupp och smågrupper. Det bör finnas tillgång till teknisk utrustning för att kunna visa bilder och filmer samt möjligheter att skriva på whiteboard eller blädderblock. Tillgängligheten ska vara god. Fundera på om någon deltagare behöver extra hjälpmedel, som hörselslinga eller hiss. Tolkar som närvarar ska beredas plats.

Närvaro och intyg

Efter genomgången utbildning får deltagarna ett skriftligt intyg. Förslag på intyg finns i bilaga 1. För att få intyget behöver deltagaren ha varit närvarande vid alla utbildningstillfällena. Om deltagaren har frånvaro kan du som utbildare diskutera med deltagaren om hur detta kan kompletteras. Om kompletteringskravet inte är uppfyllt kan socialnämnden föreslå att deltagaren

deltar i ytterligare en utbildning. För att få ett medgivande krävs det att deltagaren har fått tillräckliga insikter och kunskaper om adoption.

Förslag till upplägg

Utbildningens inledning

Inledningen av hela utbildningen kan ske i samband med det första tillfället. Här är det viktigt att du och deltagarna presenterar er och tillsammans lägger grunden till ett tillåtande samtalsklimat. I samband med presentationsrundan kan det vara bra att samtidigt ta reda på deltagarnas förväntningar på utbildningen.

Tips!

Uppmuntra dem som vill att skriva ner sina funderingar och förväntningar innan utbildningen för att kunna jämföra vid utbildningens slut. Förslag på frågor finns i bilaga 2.

Uppmuntra deltagarna att anteckna

I föräldramaterialet finns särskilda sidor att skriva ner anteckningar och funderingar på. Uppmuntra deltagarna att anteckna vid varje utbildningspass. Det kan vara värdefullt att kunna gå tillbaka till det man funderade på under den obligatoriska utbildningen när man står inför att faktiskt adoptera ett bestämt barn. Deltagaren kan till exempel skapa egna checklistor inför framtiden och det frivilliga samtalet.

Tips!

Uppmuntra deltagarna att fundera och reflektera utifrån sig själva genom hela utbildningen

Checklista för det första tillfället

- Försäkra dig om att alla deltagare har boken *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*, utgiven av Socialstyrelsen och broschyren *Så går det till att adoptera*, från MIA.
- Ge utrymme för att ställa övergripande frågor.
- Presentera kursens upplägg och vad deltagarna förväntas lära sig och reflektera över under de tillfällen som ni ska träffas.
- Berätta om den sekretess som gäller under utbildningen.
- Förklara vinsterna av att vara närvarande vid varje tillfälle och konsekvenserna av frånvaro.
- Ta reda på deltagarnas förväntningar på utbildningen.
- Uppmuntra deltagarna att anteckna.

Varje tillfälle

Det är viktigt att bokens alla delar tas med i utbildningen och tanken är att ett kapitel från boken diskuteras varje utbildningstillfälle. Utifrån att detta är uppfyllt har du som utbildare frihet att välja att lyfta bokens innehåll i en annan ordning. Alternera mellan föreläsningar och övningar

Föreläsningar kan användas för att sätta information och resonemang i utbildningsmaterialet i ett tydliggörande sammanhang. För att skapa variation och ge deltagarna möjlighet att både lyssna och vara aktiva i egna reflekterande samtal.

Reflektion och diskussion

Att reflektera och diskutera med andra är ett sätt att nå insikt om egna attityder och känslor. Inled gärna varje tillfälle med en reflektion eller en övning. Den kan vara av mer lättsam karaktär, men det kan också fungera så att deltagarna får fundera över sina egna tankar och känslor. En sådan inledande reflektion kan utföras enskilt eller tillsammans med andra.

På sidan 24 i denna handledning finns ett avsnitt med förslag till olika former och övningar för reflektion och diskussion. Exempelen ska ses som inspiration och stöd för planering av genomförande.

Checklista för varje tillfälle

- Var tydlig med utbildningens former för att skapa en struktur så att deltagaren vet vad som ska hända och kan ta upp frågor och synpunkter och funderingar, till exempel vid inledningen av varje utbildningstillfälle.
- Presentera tillfallets tema, aktuellt kapitel ur *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*.
- Informera om vilka hemuppgifter och litteratur deltagarna har i uppgift att läsa inför utbildningstillfället.
- Ge tid för egen reflektion och fokusera på aktivt deltagande i diskussionerna.
- Avsluta varje tillfälle med att sammanfatta innehållet och ge samtliga deltagare möjlighet att ge en kort reflektion om hur man upplevt det. Förslag till en mindre utvärdering finns i bilaga 3.

Avslutning av utbildningen

Avslutningen kan ske i samband med det sista utbildningstillfället. Syftet med avslutningen är att utbildningsledaren och deltagarna tillsammans reflekterar över hur deltagarna upplevt utbildningen och vilka erfarenheter de tar med sig. Vid avslutningen kan deltagarna uppmuntras att återigen fundera utifrån frågorna i bilaga 2 och jämföra med sina tidigare svar.

Det kan vara bra att uppmuntra till att bilda ett nätverk för att hålla kontakten efter utbildningen. För dem som går vidare och adopterar kan kontakter med andra adoptivföräldrar skänka glädje och trygghet för både barn och föräldrar som delar gemensamma erfarenheter.

Kapitel 1: Internationell adoption

Sidorna 13–27 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- internationella adoptioner och hur det går till att adoptera internationellt
- regelverk som styr internationella adoptioner
- vad barnperspektiv och barnrättsperspektiv är
- aktörer som är inblandade i adoptionsprocessen och deras olika roller
- etiska perspektiv på adoption.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 1, *Internationell adoption* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 2: Barns utveckling

Sidorna 29–43 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- hur anknytning fungerar och kan byggas upp språkutvecklingen
- hur barn kan påverkas av att bli övergivna tidigt i livet
- vad föräldraförmåga innebär.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 2, *Barns utveckling* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 3: Barnen

Kapitel 3, sidorna 45–59 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- olika anledningar till varför barn lämnas och hur adoptioner hanteras i olika länder
- olika hälsoproblem och funktionsnedsättningar som barnen kan ha
- barns ålder vid adoptionen och syskonadoptioner
- vad släktingadoption och nationell adoption innebär.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 3, *Barnen* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 4: Att bilda familj

Sidorna 61–73 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- olika orsaker till att man själv och andra väljer att adoptera barn
- hur det kan bli att skapa en egen adoptivfamilj
- hur relationer och nätverk kan påverkas.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 4. *Att bilda familj* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 5: Att möta barnet

Sidorna 75–89 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- vikten av att tänka igenom och förbereda sin resa,
- vistelsetid och hemkomst ur barnets perspektiv
- barns och adoptivföräldrars olika utgångslägen i det första mötet
- hur barn påverkas av att byta språk och miljö och hur man kan stödja ett barns språkutveckling.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 5, *Att möta barnet* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 6: Den första tiden tillsammans

Sidorna 91–101 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- barnets behov i den nya situationen, i sin nya familj
- olika reaktioner och hur de kan yttra sig
- hur man kan skapa bästa möjliga förutsättningar för sin nya familj att bli trygga tillsammans.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå kunskapsmålen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 6, *Den första tiden tillsammans* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera.
- Ge deltagarna hemuppgifter vid slutet av kurstillfället
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 7: Att vara en adoptivfamilj

Sidorna 103–121 i föräldramaterialet.

Mål

Deltagarna har fått kunskap om och fått reflektera över

- att adoptionen har betydelse hela livet och hur det kan ta sig uttryck i olika skeden i livet
- hur man kan stödja barnet att ha hela sin historia med sig i livet
- hur man kan skapa plats för de biologiska föräldrarna och barnets första språk och kultur i adoptivfamiljen
- diskriminering.

Utbildarens uppgifter

- Planera kurstillfället så att deltagarna får möjlighet att uppnå målen.
- Föreläsa om de olika delarna i kapitel 7. *Att vara en adoptivfamilj* kopplat till målen.
- Välja lämpliga former för att reflektera och diskutera.
- Eventuellt: utvärdera utbildningstillfället.

Utrymme för anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Stöd för reflektion och diskussion

Här ges förslag på några olika former och övningar för att reflektera över och diskutera frågeställningar kring adoption. De kan fungera som verktyg för att hjälpa deltagarna att förstå vad det kan innebära att besluta sig för att ansöka om medgivande.

Under utbildningen är det angeläget att alla får komma till tals för att känna delaktighet och engagemang. I de flesta utbildningsgrupper utvecklas samtalsmönster snabbt. De som tagit till orda tidigt har lättare att prata under kommande träffar och de som suttit tysta eller inte sagt så mycket får svårare och svårare att begära ordet. Med tystnad följer ofta känslor av passivitet och utanförskap. Uppmärksamma därför deltagarna på vikten av att lyssna till varandra och ge plats för alla att uttrycka sina tankar. Tydliga instruktioner och försäkran om att alla förstått är också viktigt. Tala om vad som ska göras och varför och berätta vad som förväntas av deltagarna.

Vinjett eller berättelse

Arbeta med vinjetter eller korta berättelser som deltagarna efter uppläsning får reflektera kring. Vinjetterna ska vara konkreta och verklighetsnära. Ofta handlar det om att leva sig in i någon situation, men ibland är vinjetten utgångspunkt för diskussion eller rollspel.

Enskild reflektion

Uppmana deltagarna att på egen hand tänka sig in i något specifikt, som till exempel minnen och erfarenheter från barndomen eller något om känslor inför att adoptera. Syftet är att reflektera kring egna upplevelser och känslor. I vissa fall kan du låta den enskilda reflektionen övergå till att deltagarna delger sina tankar två och två, i smågrupper eller i hela gruppen.

Smågruppsdiskussion

När alla ska beredas möjlighet att delta i en diskussion kan man använda sig av smågrupper. I större grupper är det vanligt att det finns några personer som har svårt att komma till tals, men som har betydligt lättare att göra sin röst hörd i en mindre grupp. Gruppdiskussioner kan också vara bra att använda om det är många diskussionsfrågor som ska belysas – dela då upp frågorna mellan de olika grupperna och var noga med redovisningen. Tänk på att ge noggranna instruktioner *innan* gruppindelningen görs.

Bikupor

Bikupor är ett lätt och behändigt verktyg och tar inte så lång tid (ingen förflyttning i rummet behövs). Deltagarna vänder sig mot den som sitter närmast men som inte är sin partner och diskuterar en fråga i några minuter. Ibland är det lämpligt att låta bikuporna dela med sig till hela gruppen efter att de pratat färdigt. Exempel på reflektionsfrågor som ledaren kan ställa:

- Blev du påverkad av något som någon sa – tänker du nu på ett nytt sätt?
- Var det något som berörde dig mer än något annat?
- Är detta något du skulle vilja lära dig mer om?

Reflektion i par eller grupper om tre

Deltagarna pratar med varandra utifrån olika påståenden som du som ledare läser upp.

- Be deltagarna att bilda par eller trio med någon de inte känner så bra.
- Läs upp olika påståenden kopplade till aktuellt kapitel i boken och som bygger på fundera-på-frågorna eller be dem skriva ner egna påståenden som du sedan kan använda i reflektionen.
- Låt deltagarna reflektera en kort stund och sedan samtala med den andre eller de andra i paret eller trion.
- Samtalet stannar i paret eller lyfts fram i helgrupp.

Övning för att utforska känslor

Den här övningen kan göras för att få syn på sina egna inre bilder och känslor och stämna av dem med andras. Man kan byta ut orden till andra begrepp som man vill utforska. Deltagarna har papper och penna och de arbetar först självständigt, sedan i grupp. Du som är ledare ställer en fråga till gruppen, svaren ska sedan rangordnas i prioritetsordning,

Exempel på fråga: "Vad är de flesta föräldrar mest rädda för?"

- 1) Alla tänkbara faktorer skrivs under varandra i en lista. Var och en gör sin personliga lista på cirka 4–5 saker man är rädd för. Dessa ska sedan rangordnas, det vill säga, deltagarna skriver 1 framför det som man tror att de flesta är räddast för och 2 för den näst viktigaste rädslan och så vidare. Var och en arbetar självständigt i cirka fem minuter. Sedan samlas man i grupper om 2–3 personer.
- 2) Alla deltagare redovisar sin lista och de andra får inte avbryta, utan bara lyssna.
- 3) Sedan kan man prata fritt i den lilla gruppen en kort stund. Om stämningen är förtroendefull, kan man be var och en att berätta om något man själv antingen varit rädd för tidigare eller är rädd för nu. Låt detta stanna i lilla gruppen.

- 4) Varje grupp får sedan redovisa något från sitt samtal, till exempel de två vanligaste rädslorna på alla listor. Reflektera över gruppernas svar. Finns det liknande rädslor? Vad kan det bero på?

Stå på linje-övning

I en så kallad stå på linje-övning kan man polarisera frågor men också få med lite av gråskalan. Övningen har två delar, en där man står på linjen och en där man reflekterar över vad som hände i övningen.

Exempel på påstående: "Man bör berätta för barnet om dess rötter."

Alltid, och så tidigt som möjligt					Aldrig
1	2	3	4	5	6

Del 1:

- Ledaren lägger ut lappar med siffrorna 1–6 på golvet i en lång rad med cirka 30 centimeters mellanrum.
- Deltagarna uppmanas att fundera en kort stund över sin inställning till frågan. Därefter informeras de om att det viktigaste valet står mellan de båda blocken 1, 2, 3 eller 4, 5, 6. Ställer man sig på någon av de tre första siffrorna, tycker man att det finns flest fördelar med att berätta tidigt om barnets rötter men i varierande grad. Står man däremot på fyran, femman eller sexan tycker man att nackdelarna överväger.
- Deltagarna får några minuter på sig att prata ihop sig med dem som står närmast.
- Sedan får några från varje siffra presentera sina åsikter.

Del 2:

- Uppmana deltagarna att diskutera tillsammans med en annan deltagare som de inte känner så bra och be dem sitta ner och kort reflektera över frågan: Nu när du hört hela linjen, blev du påverkad av något som någon sa, tänker du på något nytt sätt?

Andra sätt att inspirera till samtal om adoption

Om du som utbildare tycker att det är lämpligt kan du bjuda in gästföreläsare som kan illustrera eller fördjupa det aktuella kurstillfället. Exempel på personer som kan bjudas in är

- en vuxen adopterad
- någon som själv har genomfört internationell adoption
- en medgivandeutredare.

Förbered dessa inslag genom att komma överens med den inbjudne hur det hela ska gå till, vad som ska förmedlas och hur ni tillsammans kan hjälpas åt att hantera frågor som kommer upp.

Kapitel 8. Tankar och samtal efter barnbeskedet – ett frivilligt förberedande samtal i utbildande syfte

Syfte med ett förberedande samtal

När den blivande adoptivföräldern har fått information om vilket barn han eller hon ska få adoptera, det så kallade barnbeskedet, finns ofta ett behov av att samtala med någon om den information de fått om barnet. Barnbeskedet brukar väcka glädje och förväntan men också oro och ambivalens. Det kan därför vara värdefullt för den blivande föräldern att tillsammans med en samtalsledare få reflektera och samtala kring tankar och känslor som barnbeskedet väcker, och särskilt kring frågor som rör det specifika barn de har fått föreslaget. Samtalet kan hjälpa föräldern att förstå barnets situation och behov. Det kan också leda till nya kunskaper och insikter och ytterligare förbereda föräldern på att ta emot barnet. Samtalet syftar också till att aktualisera kunskaperna från den obligatoriska föräldrautbildningen, eftersom det kan vara flera år sedan de sökande gick utbildningen.

Grunder för samtalet

Det är familjerätten som informerar den sökande om möjligheten till ett frivilligt förberedande samtal, som kan ske i samband med att den sökande kontaktar familjerätten för att ansöka om samtycke att ta emot ett barn.

Det är viktigt att ha med sig att samtalet

- är helt frivilligt
- ska anpassas efter de individuella förutsättningarna
- ska genomföras utan tidspress.

Genom samtalet ska den blivande adoptivföräldern ha fått möjlighet att ytterligare förbereda sig och sina närmaste för att ta emot barnet genom att reflektera och diskutera utifrån sina specifika frågeställningar som är kopplade till barnet. Par som adopterar går gemensamt till samtalet och diskuterar också gemensamt frågorna och sitt kommande barn.

När i tiden ska samtalet planeras?

Det förberedande samtalet förläggs efter att föräldrarna har fått samtycke men innan de reser för att möta barnet. Av praktiska skäl kan samtalet behöva förläggas i nära anslutning till att beslut om samtycke fattas. Det är viktigt att göra tydlig skillnad på de två samtalens olika syften.

Det frivilliga förberedande samtalet kan behöva delas upp och genomföras fördelat på två tillfällen.

I grupp eller individuellt?

Utifrån att barnbeskeden kommer så pass spritt både i tid och geografiskt är det antagligen i de flesta fall omöjligt att samla en grupp av flera föräldrar eller föräldrapar. I de flesta fall kommer samtalet därför att ske enskilt med den blivande föräldern eller det blivande föräldraparet. Då kan samtalet också enklare formas helt utifrån den sökandes individuella situation. I de fall det finns flera sökande som befinner sig i ungefär samma fas i adoptionsprocessen kan samtalet genomföras i grupp. En fördel med att ha samtalet i grupp är möjligheten till erfarenhetsutbyte med andra.

Samtalsledarens uppgift

Som samtalsledare är det din uppgift att hjälpa föräldern att reflektera och sortera tankar och känslor utifrån den sökandes och det kommande barnets specifika förutsättningar. Ditt förhållningssätt bör vara nyfiket, reflekterande och stödjande för att hjälpa föräldern att förbereda sig själv och sina närmaste på vad livet med det nya barnet kan komma att innebära.

Utgå ifrån kapitel 8, *Tankar och samtal efter barnbeskedet*, i boken *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*. I kapitlet finns fem avsnitt med frågor som kan fungera som utgångspunkt att diskutera utifrån. Ställ passande följdfrågor för att hjälpa föräldern att utveckla sina resonemang.

Det händer att adoptivföräldrar känner att de måste vara bättre föräldrar än andra eftersom de har blivit utredda och godkända. Det är viktigt att du förmedlar att det är naturligt att föräldrar behöver råd och stöd och att det är en styrka i föräldraskapet att be om hjälp.

Praktiska förberedelser

Du kan förbereda dig genom att ta fram kontaktuppgifter till lokala råd-, stöd- och behandlingsinsatser, om detta inte redan finns sammanställt från kommunen. Du kan också ta med dig kompletterande material som kan vara användbart för att illustrera olika teman i samtalet. Det är bra om du har läst på om det aktuella barnets ursprungsland, exempelvis i de reserapporter som finns hos MIA.

Samtalsledarens kompetens

Det är bra om samtalsledaren

- är insatt i adoptionsprocessens olika delar
- är förtrogen med utbildningsmaterialet i den obligatoriska föräldrautbildningen
- har kunskaper om anknytning, samspel och om barns utveckling
- är van vid att leda samtal
- har kännedom om de lokala förutsättningarna för stöd och hjälp till adoptivfamiljer.

Samtalet kan hållas av en handläggare i kommunens familjerätt eller en utbildare som nämnden utser. I en del fall kommer samtalsledaren och föräldern ha kännedom om varandra sedan tidigare och i andra fall kommer de vara nya för varandra. Det är viktigt att samtalet kan ske i en förtroendefull atmosfär.

Samtalsplan

Inledning

Samtalets inledning anpassas utifrån hur väl deltagarna och ledaren känner varandra. Ett förslag på inledning är att samtalsledaren går igenom

- syftet och målet med samtalet
- tider och ramar
- sekretessfrågor och respekten för varandras integritet (gäller vid gruppsamtal).

Den sökande berättar

- om sina förväntningar på samtalet
- var i adoptionsprocessen de befinner sig
- när de gick grundutbildningen
- om det barn de har fått besked om.

Samtalets innehåll

Samtalet bör alltid utgå från informationen i barnbeskedet. Det är viktigt att samtalsledaren säkerställer att alla de delar som finns presenterade med discussionsfrågor i kapitel 8, sidorna 123–135, i boken *Föräldraskap genom adoption – utbildningsmaterial till föräldrautbildningen* berörs. Ordningen på avsnitten kan ändras beroende på hur föräldrarnas behov ser ut och vilka tankar och frågor de har. Delarna behöver inte följas exakt utan kan ses som förslag till frågeställningar i samtalet.

Samtalets fem delar

Här följer en beskrivning av reflektionsmålen samt några tips för samtalsledaren att tänka på i de olika avsnitten.

1. Barnet

Utgå ifrån frågorna under avsnittet *Barnet* och ställ relevanta följdfrågor.

Reflektionsmål

Föräldern reflekterar utifrån informationen i barnbeskedet om det kommande barnet och vilka förhoppningar och eventuella farhågor som väcks.

Tips till samtalsledaren

- Barnbeskedet kan innehålla varierande mängd information och ibland stämmer inte informationen.
- Ha i åtanke att dokumentet inte ger en heltäckande bild av barnet. Det kan vara bra att fundera över vilken information som eventuellt inte finns med.

2. Familjeförberedelser

Utgå ifrån frågorna under avsnittet *Familjeförberedelser* i föräldramaterialet och ställ relevanta följdfrågor.

Reflektionsmål

Tyngdpunkten ligger på föräldrarnas känslomässiga förberedelser för hur de själva kan påverkas av barnet och dess ankomst. Det är också viktigt att förbereda sig på vad som kan hända i relationer med de närmaste och i det övriga nätverket. Barn som redan finns i familjen behöver också få sina behov fortsatt tillgodosedda.

Tips till samtalsledaren

- Ta upp frågan om vilka som ska följa med på resan och hur föräldern tänker kring eventuella oförutsedda händelser.
- Här kan behov av stöd och hjälp komma upp.

3. Mötet med barnet

Utgå ifrån frågorna under avsnittet *Mötet med barnet* i föräldramaterialet och ställ relevanta följdfrågor.

Reflektionsmål

I det här avsnittet får föräldern prata om sina konkreta förberedelser inför resan och vistelsen i landet, men framförallt mötet med barnet. Föräldern får reflektera över olika reaktioner vid mötet, både hos sig själv och hos barnet och hur man kan underlätta för barnet.

Tips till samtalsledaren

- Mötet är en känslomässigt stark och viktig händelse. Troligen blir den inte alls som föräldern har föreställt sig. Genom att förbereda sig på att olika situationer kan uppstå, kan man vara mer förberedd på det oväntade.
- Det är naturligt att ha blandade och kanske till och med motstridiga känslor inför en resa till ett annat land, där man ska möta ett barn som man ska bli förälder till. Samtalsledaren bör bekräfta föräldrarnas känslor. Om föräldern har blivit sedd och bekräftad kan det underlätta senare för föräldern att se och bekräfta sitt barn. Det kan också underlätta senare för föräldern att be om hjälp.
- Det kan också vara viktigt att diskutera med föräldern om vikten av att fotografera, filma, skriva dagbok och kanske ta med saker från barnets ursprungsmiljö så att minnen finns till hands för barnet i framtiden.

4. Första tiden hemma

Utgå ifrån frågorna under avsnittet *Första tiden hemma* i föräldramaterialet och ställ relevanta följdfrågor.

Reflektionsmål

Här handlar det om att föräldrarna ska fundera över den första tiden hemma i Sverige och sätta sig in i omställningen för barnet. Samtalsledaren hjälper föräldrarna att tänka igenom hur de kan hantera olika eventuella utmaningar.

Tips till samtalsledaren

- Här ligger fokus på den närmsta tiden efter hemkomsten till Sverige. Det kan handla om de första veckorna eller månaderna. Samtalet kan handla om hur föräldern kan skapa förutsättningar för lugn och ro för den nya familjen och samtidigt hålla vardagen i gång.
- Exempel på övriga frågor att ta upp kan vara hur föräldrarna tänker kring att barnet kan välja den ena och avvisa den andre om man är två. Det kan också handla om hur eventuella syskon kan få tillräckligt stor plats, hur släktingar och övrigt nätverk kan involveras utan att det blir för många nya intryck för barnet.

5. Råd, stöd och hjälp

Föräldrarna får information om vilka stödfunktioner som finns.

Reflektionsmål

I detta avsnitt får föräldrarna fundera kring vilket stöd som kan behövas.

Tips till samtalsledaren

- Fånga upp vad som sagts under samtalet och fundera tillsammans med föräldern vilket stöd som kan behövas.
- Uppmuntra föräldern att ta tillvara de möjligheter till stöd som finns. Saknas vissa stödformer lokalt kan samtalsledaren informera om vilka möjligheter som finns att söka detta på annat håll.

Avslutning

Sammanfatta samtalet tillsammans med föräldrarna och gå igenom om det finns ytterligare frågor. Vid behov kan ni fortsätta samtalet vid ett annat tillfälle. Avsluta eventuellt med en kort utvärdering. Förslag på en kort utvärdering finns i bilaga 4.

Bilaga 1. Utbildningsintyg

(Förslag)

Intyg

Härmed intygas att _____

har deltagit i av _____ kommun anvisad, obligatorisk utbildning för blivande adoptivföräldrar.

Utbildningen har omfattat _____ timmar.

Deltagaren har deltagit _____ timmar.

Närvaro vid utbildningens olika teman (kryssa)

- Internationell adoption
- Barns utveckling
- Barnen
- Att bilda familj
- Att möta barnet
- Den första tiden tillsammans
- Att vara en adoptivfamilj

Eventuell frånvaro har kompletterats genom:

Ort: _____ Datum: _____

Utbildarens namn och signatur

Bilaga 2. Att fundera på vid utbildningens början

(Förslag)

Du väljer själv med vem du vill dela de tankar som är dina svar på följande frågor. Syftet är att du ska formulera dina tankar nu så att du kan jämföra med dina tankar vid utbildningens slut.

Vad har du för förväntningar på utbildningen?

.....

.....

.....

.....

Vilka är dina motiv till att adoptera?

.....

.....

.....

.....

Har du bestämt dig för att ansöka om adoption?

.....

.....

.....

.....

Bilaga 3. Utvärdering av utbildningstillfälle

(Förslag)

Utvärdering av utbildningstillfälle den _____

1 = stämmer inte alls

4 = stämmer helt

Utbildningstillfället gav mig relevant kunskap

1   2   3   4

Utbildaren skapade möjlighet för alla att komma till tals

1   2   3   4

Jag är nöjd med min insats under utbildningstillfället

1   2   3   4

Det känns meningsfullt att delta i utbildningen

1   2   3   4

Jag har börjat reflektera över mitt beslut om adoption

1   2   3   4

Detta var bra:

Detta kan förbättras:

Andra kommentarer:

Bilaga 4. Utvärdering av förberedande samtal i utbildande syfte

(Förslag)

Samtalet gav mig möjlighet att reflektera över det barn jag ska bli förälder till.

.....

.....

.....

Samtalet gav mig nya kunskaper och insikter.

.....

.....

.....

Samtalet gav en bra repetition av den tidigare utbildningen.

.....

.....

.....

Det kändes meningsfullt att delta i samtalet.

.....

.....

.....